

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมในการประกอบอาหารของชาวไทยนั้น มีมาตั้งแต่สมัยโบราณและนิยมใช้ครก เป็นอุปกรณ์ในการประกอบอาหารไม่ว่าจะเป็นการ โขลก บด หรือผสมอาหารเพื่อให้รสชาติอาหารกลมกล่อม มากกระทั่งทุกวันนี้ จึงกล่าวได้ว่า ครก เป็นอุปกรณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ในการปรุงอาหารให้มีรสชาติแบบไทย

ครกไทย¹ เดิมทำจากดินนำมาปั้นแล้วเผาทำสืบทอดกันมาแต่ครั้งปู่ย่าตายาย ส่วนสากทำจากไม้เนื้อแข็ง เนื่องจากต้องการให้มีน้ำหนักเพื่อว่าเวลาโขลกจะได้แหลกละเอียดโดยเร็ว ข้อเสียก็คือ ครกแตกหักง่าย ไม่คงทน นอกจากนั้นครกสมัยโบราณ ยังนิยมทำจากไม้โดยใช้ไม้ขนาดใหญ่มาขูดเจาะทำครก ส่วนมากใช้สำหรับตำข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร เรียกครกชนิดนี้ว่า “ครกกระเดื่อง” ส่วนครกที่ใช้ในครัวซึ่งเป็นครกขนาดเล็กนิยมปั้นด้วยดินเรียกว่า “ครกกระเบื้อง”

การใช้ครกที่ทำด้วยดินเผาไม่ค่อยเป็นที่นิยมกันในภายหลัง เพราะไม่ทนทานต่อการใช้งานชาวบ้านจึงหาสิ่งที่จะมาใช้แทนดินเผาที่สามารถใช้งานได้มีอายุการใช้งานนานกว่าใช้ดินเผา จึงมีความคิดที่จะผลิตครกที่ทำด้วยหินแทนครกที่ทำด้วยดินปั้น การทำครกหินจึงเป็นหัตถกรรมที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนที่มีแหล่งวัตถุดิบที่เพียงพอ

จังหวัดลำปางเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรแร่ธาตุจำนวนมาก มีการพบแร่หลายชนิดอยู่แทบทุกอำเภอ แร่ที่สำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดลำปางในปัจจุบัน ได้แก่ แร่ถ่านหิน (ลิกไนต์) ที่อำเภอแม่เมาะ และแร่ด้านอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายในหลายอำเภอ นอกจากนี้ยังมีแร่ชนิดอื่น ๆ อีกที่ได้เปิดการทำเหมืองไปแล้ว คือ แร่ดีบุก วุลแฟรม ซีไรท์ พลวง ฟลูออไรท์ แมงกานีส ไพโรไฟลไลต์ ฟอสเฟต แคลไซต์ เฟลด์สปาร์ และแบรไรท์ หินปูนที่ใช้ในอุตสาหกรรมหินประดับชนิด หินแกรนิต² และหินอ่อน จากการที่มีแร่ต่าง ๆ นี้เอง จึงได้มีการทำอุตสาหกรรม เช่น การทำครกหิน ปัจจัยที่สำคัญของการทำครกหินคือวัตถุดิบ ได้แก่ หินที่ชาวบ้านรวมกลุ่มกันไปขุดหาแหล่งหินเพื่อลำเลียงกลับมาทำครกหินยังหมู่บ้าน จากจำนวนทั้งหมด 121 ราย ดังแสดงตามตารางที่ 1-1 ที่แสดงจำนวนของหินครกและหินสากที่ช่างสักครก

¹ แดงค้อย มาลี, ครกหินไทย, (กรุงเทพฯ : ต้นอ้อ, 2536) : หน้า 3 - 4

² สำนักงานทรัพยากรธรณีจังหวัดลำปาง, “รายงานสถานการณ์อุตสาหกรรมแร่ จังหวัดลำปาง ปี 2530”, กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม, 2530.

หินไปขุดหินเองในปี พ.ศ. 2544 และเพื่อเป็นข้อมูลแก่ช่างสกัดครกและสากและผู้สนใจที่จะลงทุนในด้านต้นทุนและผลตอบแทนในการทำครกหินเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการลงทุนทำครกหินในที่สุด

ตาราง 1 – 1 แสดงจำนวนของหินครกและหินสากที่ช่างสกัดครกหินไปขุดหินเองในปี พ.ศ. 2544

รายการ	จำนวนที่ไปขุดหิน (คน)	จำนวน (ก้อน)
หินครก	34	41,600
หินสาก	13	145,500

ที่มา : จากการสำรวจ

ปัจจุบันได้มีการผลิตครกหินจากหินแกรนิตออกจำหน่ายให้แก่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะครกหิน บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เป็นแหล่งผลิตครกหินที่มีชื่อเสียงที่สุดในจังหวัดลำปาง เพราะหินที่นำมาทำครกนั้น เป็นหินแกรนิตแท้ ที่มีความแข็งแกร่งและทนทาน อาชีพการทำครกหินถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้สร้างรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือน 40,000 - 60,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 89.60³ จากผลรวมของรายได้ต่อปีจากการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนและหัตถกรรม ผลผลิตของครกหินและสากจึงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด โดยเฉลี่ยแต่ละครอบครัวจะมีรายได้ตามผลผลิตที่แกะสลักได้ดังรายละเอียดปรากฏในตารางที่ 1 – 2

³คณะกรรมการอำนวยการงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบทและกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, “แบบสอบถามข้อมูลปี 2544 ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”, 2544.

ตารางที่ 1 – 2 แสดงจำนวนช่างสกัดครกหินที่แกะสลักหินได้โดยเฉลี่ยได้แบ่ง ตามขนาด

รายการ	จำนวน (คน)	จำนวนที่แกะสลักได้รวม (ลูก)
ครก ขนาด 6 นิ้ว	39	12,548
ครก ขนาด 7 นิ้ว	72	31,039
ครก ขนาด 8 นิ้ว	57	25,713
ครก ขนาด 9 นิ้ว	8	2,790
ครก ขนาด 10 นิ้ว	0	0
ซาก	33	96,855

ที่มา : จากการสำรวจ

ด้วยเหตุนี้ ผู้ทำการศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษา ต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำครกหิน เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการลงทุนครกหินและเพื่อจะเป็นแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านของบ้านไร่ศิลาทอง ให้เป็นอาชีพหนึ่งที่ส่งเสริมและทำรายได้ให้กับชาวบ้าน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาถึงต้นทุนและผลตอบแทนจากการลงทุนการทำครกหิน : กรณีศึกษา กลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ครกหินบ้านไร่ศิลาทอง ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ขอบเขตการศึกษาและวิธีการศึกษา

ขอบเขตการศึกษา

ประชากรที่ทำการศึกษาจากการใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ช่างสกัดครกหินที่มีรายชื่อในทะเบียนบ้านเป็นผู้ประกอบอาชีพการทำครกหิน ปี พ.ศ. 2543 – 2544 บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive

Sampling) จากครัวเรือนที่เป็นช่างสกัดครกหินจำนวน ทั้งหมด 217 ราย ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% จำนวน 121 ราย⁴

วิธีการศึกษา

ข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Data)

โดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ช่างสกัดครกหินในหมู่บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่าง 121 ราย จากจำนวน ทั้งหมด 217 ราย ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ซึ่งจะใช้ตารางเพื่ออธิบายสภาพทั่วไปรวมทั้งสภาพการทำครกหิน ปริมาณการทำครก หิน ระดับราคาครกหิน อุปกรณ์และเครื่องมือในการขุดหิน การสกัดหิน การตีเหล็กและการ เจียรระไนหิน รวมทั้งการใช้ปัจจัยการทำครกหินของช่างสกัดครกหิน เพื่อหาค่าเฉลี่ยและร้อยละ เช่น การหาต้นทุนการทำครกหิน และการหาผลตอบแทนของการทำครกหิน ได้แก่ อัตรากำไร ต่อต้นทุน อัตราส่วนของกำไรต่อค่าขาย และอัตราส่วนผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment Ratio)

ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data)

จากการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลทางวิชาการ หนังสือและ ข้อมูลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิยามศัพท์

ต้นทุน หมายถึง ต้นทุนจากการลงทุนการทำครกหิน ได้แก่ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ทุก อย่างที่เกี่ยวข้องในการทำครกหิน ตั้งแต่การเตรียมวัตถุดิบจนกระทั่งเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อ จำหน่าย

ผลตอบแทน หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนการทำครกหินที่ได้รับจากการ จำหน่ายครกหินหลังหักค่าใช้จ่ายในการลงทุนแล้ว

⁴บุญส่ง นิลแก้ว, สถิติวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์, ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2532, หน้า 290 – 292.

ครกหิน หมายถึง เครื่องใช้ที่มีลักษณะอย่างหลุมสำหรับตำหรือโม่ด้วยสาก ผลิตจากหินอัคนีหรือหินแกรนิต ขุดเนื้อในออกให้เป็นหลุมลึก ใช้สำหรับตำหรือโม่ด้วยสาก ซึ่งมีแหล่งผลิตที่บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ช่างสกัดครกหิน หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพการขุดเจาะหาหินหรือ การสกัดครกหินและสาก หรือการเจียรระไนครกหินและสาก บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

การแกะสลักหิน หมายถึง การใช้เครื่องมือแกะเอาเนื้อหินส่วนที่ไม่ต้องการออกหรือ สลักให้ผิวหน้าของหินเกิดร่องรอย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดรูปทรงและลวดลายตามที่กำหนด ถ้าเป็นการแกะสลักที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เรียกว่า งานประติมากรรม เช่น การแกะสลักพระพุทธรูป การแกะสลัก ใบเสมา ส่วนการแกะสลักหินทั่วไปเรียกว่า งานปฏิมากรรม เช่น การแกะสลักรูปคน ตู๊กตา เป็นต้น

ประโยชน์ที่ได้รับ

ทำให้ทราบต้นทุนและผลตอบแทนจากการทำครกหินของกลุ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์ครกหิน บ้านไร่ศิลาทอง หมู่ที่ 10 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปางเพื่อสำหรับผู้สนใจจะลงทุน การทำผลิตภัณฑ์ครกหิน